

Rødtoppet Fuglekonges (*Regulus ignicapillus*) forekomst i Danmark

Af

POUL HANSEN og STEEN CHRISTENSEN

(With a Summary in English: *The Firecrest (Regulus ignicapillus) in Denmark.*)

INDLEDNING

I sin danske fugleliste angiver SALOMONSEN (1963) Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) som en tilfældig trækgæst, der kun undtagelsesvis oversommer i Danmark, og et enkelt ynglefund fra Amager (NIELSEN 1963). Tiden efter denne fugleliste har imidlertid opvist så mange iagttagelser af Rødtoppet Fuglekonge, at denne karakteristik ikke længere gælder. Mange af de iagttagelser, der ligger til grund for denne artikel, har ikke været offentliggjort. Vi fandt det nødvendigt at indsamle iagttagelser gennem Dansk Ornithologisk Forenings »Meddelelser« og især ved personlige henvendelser til en række ornithologer, og dermed blev det muligt at bringe en samlet oversigt over Rødtoppet Fuglekonge i Danmark. Materialet dækker tiden til og med august 1968.

Det har i litteraturen været hævdet, at Rødtoppet Fuglekonge skulle have ynglet i større antal i Sønderjylland i 1927-1928 (MOESGÅRD 1928), (LØPPENTHIN 1967), hvilket er blevet tilbagevist som værende ukorrekt (LØPPENTHIN 1967). PALM (in litt.) angiver at have truffet arten spredt og meget fåtalligt i de sønderjydske plantager fra midten af fyrrene. Disse konstateringer blev ikke gjort ved en grundig gennemgang, men under en række tilfældige besøg; dette indebærer, at arten kan

have optrådt mere hyppigt end betegnelsen »spredt og meget fåtalligt« angiver. På denne baggrund forekommer det sandsynligt, at arten kan have nået Danmarks sydligste dele allerede under eller umiddelbart efter dens ekspansion i Slesvig-Holsten i 1900-1930 (SALOMONSEN 1963). Det er næppe rimeligt at antage, at den standsede umiddelbart syd for grænsen; under alle omstændigheder havde arten nået det sydøstlige Sønderjylland midt i fyrrene som PALMS observationer viser. Der har således hersket en del usikkerhed om Rødtoppet Fuglekonges tilhørsforhold til Sønderjylland, og denne usikkerhed har holdt sig helt op til vore dage (LØPPENTHIN 1967).

I 1962 foretog S. C. en rejse til Sønderjylland sammen med SVEND PEDERSEN, blandt andet med det formål at søge efter Rødtoppet Fuglekonge. Det lykkedes ved et par tilfældige besøg i Bommerlund Plantage at opdage 3 par samt en enlig han. Disse iagttagelser tydede ikke på at forekomsten af denne art var tilfældig, og det gav næring til en tanke om at realisere en nærmere undersøgelse af de Sønderjydske plantager, for virkeligt at kortlægge dens forekomst her. Denne undersøgelse blev foretaget i 1966 og 1967, hvor forfatterne rejste til Sønderjylland. Undersøgelserne viste, at Rødtoppet Fuglekonge forekom

relativt almindeligt på egnede steder i de større plantager, især Frøslev, Bommerlund og Kelstrup Plantage.

Under udarbejdelsen af denne artikel har det været nødvendigt at søge hjælp hos andre i form af oplysninger om Rødtoppet Fuglekonge. For sådanne oplysninger takkes JØRGEN JØRGENSEN, Slesvig, som på en altid ofrende måde har besvaret vore fore-

spørgsler om Rødtoppet Fuglekonge fra Slesvig-Holsten, ligeledes vil vi takke JØRGEN RABØL for altid at have været beredvillig til at meddele os om iagttagelser og ynglefund fra forskellige egne af landet. Endelig vil vi takke alle de mange mennesker, der har tilsendt os deres noter om Rødtoppet Fuglekonge.

UDBREDELSE

Rødtoppet Fuglekonge er udbredt fra De Kanariske Øer og Atlasbjergene hen over det meste af Pyernærhalvøen, Frankrig, Nederlandene og Tyskland til Østersøen. Den er ikke udbredt i Europas vestlige kystegne nord for Garonne. Østgrænsen forløber omkring Weichsel og Karpaterne ned over Balkan halvøen. Arten er endvidere truffet i Taurusbjergene (VOOUS 1960). Siden 1961 er et mindre antal, op til ni syngende hanner, truffet i ynglesæsonen i New Forest, Hampshire, og yngel blev konstateret i 1962 og 1965 (PARSLOW 1967). Dette er det første godkendte ynglefund fra De Britiske Øer (ADAMS 1966, PARSLOW 1967). Det tyder således på, at arten for alvor begyndte at vise sig i sydøstengland på samme tidspunkt, hvor den konstateredes som ynglende i Danmark,

og samtidig optrådte langt hyppigere end tidligere.

Træk og overvintring af Rødtoppet Fuglekonge er ikke særligt godt kendt i Europa. Ifølge BECKMANN (1964) er bestanden i Slesvig-Holsten trækfugle, der ankommer i midten af april. I Schweiz ankommer den om foråret fra sidste trediedel af marts, og gennemtrækkende fugle forekommer formodentlig til begyndelsen af maj. Efterårstrækket finder for hovedpartens vedkommende sted i september og begyndelsen af oktober, i vestschweiz tilsyneladende til begyndelsen af november. Den træffes overvintrende over hele Schweiz op til 1800 meters højde, mere eller mindre regelmæssigt i området omkring Genfersøen. I det øvrige Schweiz snarere sporadisk (GLUTZ VON BLOTZHEIM et. al. 1962).

FOREKOMST I DANMARK

Da Rødtoppet Fuglekonge foretog sit fremstød mod nord i Holland og Slesvig-Holsten omkring 1900-1930, begyndte arten at vise sig i Danmark. Fra forrige århundrede foreligger kun et enkelt fund. I vort århundrede er den indtil omkring 1960 kun truffet op mod en snes gange i Danmark. Først i 1943 og 1947 blev den truffet på flere forskellige lokaliteter samme år. Det første svage tegn på indvandring efter 1900-1930 perioden, synes således at ligge i midten af fyrrerne. Det er dog først efter 1960, der er sket en kendelig stigning i antallet af observationer af Rødtoppet Fuglekonge. Fra 1966-1967 er der en

ny stigning, men denne gang af en anderledes betydelig størrelsesorden.

Der er et par forhold, man må tage i betragtning, når man skal bedømme artens fremtrængen i Danmark. Et stadigt stigende antal ornithologer har lært sig artens sang at kende, hvilket givetvis er en faktor, der influerer på observationshyppigheden. Nævnes må også den intensive fangst af småfugle til ringmærkning. Begge forhold har været inde i en stigning de sidste 5-8 år. Trods disse forhold er det klart, at de sidste par års mange iagttagelser skyldes en igangværende ekspansion mod nord.

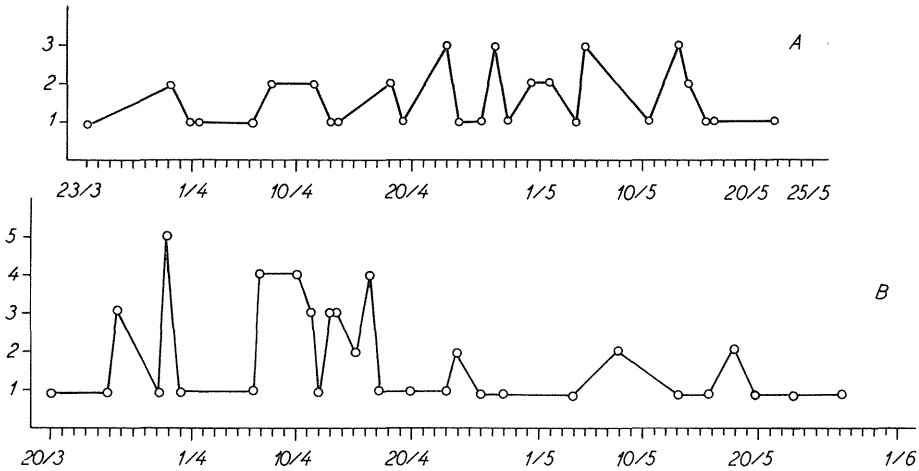

Fig. 1. A: Antal fugle observeret i marts-maj til og med 1967. Fund fra det sønderjyske område ikke medregnet. Ved iagttagelser, hvor en eller flere fugle har opholdt sig mere end en dag på samme lokalitet, er kun første dato anført. B: Antal fugle observeret i marts-maj 1968. Samme forhold som for A gælder.

Fig. 1. A: Number of birds observed March-May till 1967. Records from the breeding area in the southernmost Jutland are not included here. Where birds have stayed more than one day in the same area, only the first date is shown here. B: Number of birds observed in March-May 1968 (same notes as for A).

SAMMENFATNING AF IAGTTAGELSERNE

Ved iagttagelse af observationer af træk-gæster, heri ikke medregnet Sønderjylland, har det været nødvendigt at skelne mellem observationer gjort før 1968 og i 1968. Dette skyldes den store hyppighed af Rødtoppet Fuglekonge i 1968, og især en markant tidsforskel i fordelingen af fundene i forhold til tidligere år.

Af fig. 1A, som viser forårsiagttagelserne fra før 1968, fremgår det, at materialet er for lille til nærmere at blive analyseret. De enkelte år viser så få fund, at der med få undtagelser nær (1964 og 1967) ikke er tale om nogen egentlig træktid. Det fremgår dog, at der er flest iagttagelser fra april, og observationsdagene ligger tættest i den sidste uge af april, til et par dage ind i maj. Ved opdeling af ti-dages perioder fremkommer følgende antal observerede fugle (ultimo marts-ultimo maj inklusiv) 3 - 5 - 7 - 11 - 6 - 8 - 1.

Fig. 1B viser iagttagelser fra foråret 1968. Foråret afviger fra tidligere ved at Rødtoppet Fuglekonge optrådte talrigt og over en længere periode end tidligere. Det fremgår, at der er to kulminationsperioder, den første i slutningen af marts. De mange iagttagelser på dette tidspunkt står i tydelig kontrast til tidligere års marts forekomster, af hvilke der kun er tre. Ultimo marts 1968 var usædvanlig varm, hvilket bl. a. kan være forklaringen på de mange forekomster så tidligt. Den anden kulminationsperiode medio april kan muligvis tildels skyldes, at påsken faldt i dette tidsrum. Antal observerede fugle i ti-dages perioder fordeler sig således (ultimo marts-ultimo maj inklusiv) 12 - 9 - 18 - 5 - 3 - 5 - 2.

Efterårets observationer dækker tiden til og med efteråret 1967. De fleste iagttagelser er fra oktober, den tidligste fra 11. sep-

tember. Fra denne måned er der ialt 3 iagttagelser af 3 fugle, fra oktober 16 iagttagelser af i alt 22 fugle, og fra november 4 iagttagelser af 4 fugle. Et enkelt fund fra december kan næppe henregnes til den egentlige træktid, men må være en efternøler. Efterårsobservationerne strækker sig over en længere periode end forårets, men til gengæld er der flere fugle fra en kortere periode, nemlig i tiden fra 4. oktober til 27. oktober, med flest i medio oktober.

Om foråret er det næsten udelukkende hanner, der rapporteres, hvilket skyldes sangen. Hunner er kun meldt som træk-gæst om foråret 13 gange, hvoraf de 7 var tilfælde, hvor fuglen blev undersøgt i hån-

den; der er undersøgt 5 hanner i hånden fra foråret. Tallene tyder således på nogenlunde ligelig fordeling af de to køn. Ved udgangen af 1967 var der ikke meldt om en eneste iattagen hun fra efterårstræk- ket i Danmark, hvorimod 6 ud af 8 undersøgt i hånden fra efteråret var hunner. Når man tænker på, at fuglene om efter- året ikke bliver opdaget ved sang, men for manges vedkommende netop ved fangst med net, fremgår det af ovenstående, at der er noget, der ikke stemmer overens. Heraf melder sig det spørgsmål, om det overhovedet er muligt at skelne mellem kønnene på udseendet alene, forår som efterår, i felten som i hånden (se side 264).

YNGEL OG OVERSOMRING

Rødtoppet Fuglekonge blev første gang konstateret ynglende i Kongelunden i 1961 (NIELSEN 1963). Der har tidligere været gisninger om yngel, men ingen beretninger om fugle der har udvist typisk yngle- opførsel eller meldt om redefund, så vidt vi har kunnet få oplyst. Første gang der var formodninger om yngel var i Nord- sjælland i 1943 (PALM 1943). I 1947 hold- tes flere fugle under observation i april, maj og begyndelsen af juni på Fed ved Præstø (HANSEN 1947), men der var in- gen indicier for yngel. Efter ynglefundet i 1961 er Rødtoppet Fuglekonge truffet ad- skillige gange under betingelser, der abso- lut indicerer yngel. I 1962 fandtes et par i Sønderhav Skov nær Kollund (ROSENBERG og KRAMSHØJ 1963). Samme år konstate- rede S. C. sammen med SVEND PEDERSEN mindst 3 par i Bommerlund Plantage.

I 1966 foretog forfatterne en eksakt gen- nemgang af de større sønderjydske plan- tager i tidsrummet fra 1. maj til 14. maj. Alle plantageområder, hvor nåletræerne var over 10-15 meter, blev undersøgt, lige- ledes nåletræområder i en række blan- dingsskove. Kun i Sønderhav og Lindet Skov fandt vi Rødtoppet Fuglekonge (Lin- det Skov blev kun besøgt i 1967). Med

negativt resultat undersøgtes skovene Sø- gård, omkring Gråsten, Kelstrup/Hønsnap og Kollund Skov. I 1967 gentog vi under- søgelsen i tidsrummet 9. maj til 18. maj. Omstændighederne var i plantagerne noget anderledes i 1967 end i 1966. De væltede grantræer, efter februarstormen 1967, frembrød en enorm brandfare, hvorfor Politiet havde forbudt al offentlig færdsel i Frøslev og Bommerlund Plantage, når undtages de offentlige veje. En stor del af Frøslev blev dog undersøgt (ca. halvdelen) førend forbudet blev os bekendt.

Som indicier for et ynglepar er regnet tilstedeværelsen af han og hun på samme sted, som oftest den ene syngende og ma- gen svarende med kaldestemme, advarsel- stemme samt udpræget nervøs opførsel, som urolig bevægelse med hale og vinger konstateret, hvilket var de minimumskrav vi stillede i hvert enkelt tilfælde. Undtagel- sesvis konstaterede vi parring eller ind- samling af redemateriale. I 1966 fandtes i Frøslev Plantage 2 par, Bommerlund 4 par, Kelstrup 3 par, Årtoft Plantage og Sønderhav Skov hver et par. I 1967 fand- tes et enkelt par i Frøslev, Kelstrup og År- toft Plantage samt i Sønderhav og Lindet Skov. Eftersom ingen af parrene var fun-

det med rede lykkedes det gennem TIM ANDERSEN og JENS BRUUN at få konkrete beviser for yngel i sommeren 1966 og 1967. På tre steder, hvor vi havde anvist ynglepar, fandt de de udflyjende unger, i 1966 i Kelstrup Plantage og Sønderhav Skov og i 1967 i Kelstrup Plantage. Uden for Sønderjylland blev arten fundet ynglende i Grib Skov i Nordsjælland 1967 (FLEMMING BYSKOV in litt.), idet en rede blev fundet.

I 1968 har der været adskillige ynglefund af Rødtoppet Fuglekonge. Fra Sønderjylland er den meldt med 5 par i Nørreskov på Als og et par i Frøstrup Plantage (ROLF DANIELSEN in litt.). To par blev fundet ynglende ved Århus (P. THOMSEN in litt.). Fra Store Hjøllund, 20 km sydvest for Silkeborg, fandtes 3 par, hvoraf de to par fik kuld på vingerne, ligesom to reder fandtes (H. SKOTTE MØLLER in litt.). Endelig konstateredes den ved Bøtø Plantage på Falster, hvor en adult og en ungfugl blev iagttaget sammen i begyndelsen af august (N. HESSELBJERG CHRISTENSEN in litt.).

Som oversomrende og sommergæst er

Rødtoppet Fuglekonge truffet mange gange de senere år. Foruden de tidligere nævnte eksempler fra 1943 og 1947, har den optrådt som sommergæst i Kongelunden (et tilfælde) og ved Århus (et tilfælde). Fra det sønderjydske yngleområde blev en han iagttaget i Frøslev Plantage i 1960, i 1962 fandtes en han i Bommerlund Plantage og Gråsten Dyrehave. I 1966 blev der fundet adskillige fugle i Sønderjylland, hvoraf nogle dog kan have været træk-gæster. Således 9 hanner i Frøslev Plantage, 7 hanner i Bommerlund, 4 hanner i Kelstrup, 2 hanner i Årtoft og en han i Sønderhav Skov. I 1967 fandtes 8 hanner i Frøslev Plantage, 4 hanner i Bommerlund, i Kelstrup, Lindet Skov og Sønderhav hver en han. I 1968 blev 2 hanner fundet i Frøslev Plantage og en han i Bevtoft. Ved Århus er der meldt om en han, ligeledes en han i en plantage 20 km øst for Holstebro. Fra Nyborg er den konstateret som oversomrende, idet et par sås til ind i juni uden konstatering af opførsel, der indicerede yngel. Fra Midtfalster foreligger en observation fra sensommeren.

KONKLUSION

Ud fra det foreliggende materiale mener vi, at Rødtoppet Fuglekonge yngler fast i de større plantager nær grænsen som Frøslev, Bommerlund og Kelstrup, desuden på egnede steder nær disse som for eksempel Årtoft Plantage og Sønderhav Skov. Vi finder det sandsynligt, at arten har ynglet i ovennævnte område i en årrække.

Som sommergæst optræder arten almindeligt i Sønderjylland, i det øvrige Danmark ret fåtalligt.

Som træk-gæst optræder den ret hyppigt i ultimo marts til ultimo maj, hyppigst i Sønderjylland og østdanmark, mere fåtalligt i vestdanmark. Om efteråret ses Rødtoppet Fuglekonge mere fåtalligt og oftest i ringmærkerens net. Iagttagelserne fordeler sig i tidsrummet primo september til medio november med flest fugle i medio-ultimo oktober.

DANSKE FOREKOMSTER AF RØDTOPPET FUGLEKONGE

Denne liste indeholder både publicerede og meddelte forekomster. Indsamlingen af iagttagelser dækker tiden til og med august 1968. Hvor kun initialer efterfølger en iagttagelse, er der tale om en iagttagelse meddelt forfatterne, (in litt.).

Følgende forkortelser er benyttet: Jarl Andersen (J. A.), E. Begtrup (E. B.), Leon Berthou (L. B.), C. A. Blume (C. A. B.), Jens Bruun (J. B.), Flemming Byskov (F. B.), Jens Christensen (J. C.), N. Hesselbjerg Christensen (N. H. C.), Steen Chri-

stensen (S. C.), Svend Christoffersen (Sv. C.), Rolf Danielsen (R. D.), Jan Edwardsen (J. E.), B. Hansen (B. H.), Poul Hansen (P. H.), Per Schiermacher Hansen (P. S. H.), Pelle Andersen-Harild (P. A.-H.), Flemming Ingstrup (F. I.), Hans P. Jensen (H. P. J.), Erik Jeppesen (E. J.), Bent Jürgensen (B. J.), Stig Jürgensen (S. J.), Jørgen Jørgensen (J. J.), Viggo Jønsson (V. J.), Erik Kramshøj (E. K.), Finn Larsen (F. L.), Kim Frost Larsen (K. F. L.), Vagn Højkjær Larsen (V. H. L.), Arne Møller (A. M.), Hans Skotte Møller (H. S. M.), Poul Hald-Mortensen (P. H.-M.), Bo Netterstrøm (B. N.), Henning Noer (H. N.), Karsten Nørgård (K. N.), Børge Palm (B. P.), P. J. Pedersen (P. J. P.), Svend Pedersen (S. P.), S. E. Pedersen (S. E. P.), Bent B. Petersen (B. B. P.), Johnny Petersen (J. P.), Jørgen Rabøl (J. R.), Bjarne Rasmussen (B. R.), Stig Kjærgård Rasmussen (S. K. R.), John Sandberg (J. S.), John Speich (J. Sp.), Eilif Sørensen (E. S.), Torben Sørensen (T. S.), Peter Thomsen (P. T.).

1832:

Møn. 19.11. 1 (findes i privat samling) (se LØRPENTHIN 1967).

1900:

Århus. 1.8. 1 han (findes i privat samling) (se LØRPENTHIN 1967).

1906:

Esbjerg. 8.4. 1 han og 1 hun, hannen skudt (se LØRPENTHIN 1967).

1918:

Kongelunden. 1.4. 1 han (J. J.).

1929:

Gedser Rev Fyrskib. 26.10. 1 fyrfalden (HANSEN 1962).

1939:

Christiansø. 6.4. 1 han (SALOMONSEN 1963).

1943:

Hornbæk. 23.4.-4.7. regelmæssigt 1-2 måske 3 (BLUME 1943), Hareskoven. 16.5. 1 (PALM 1943).

1947:

Kongelunden. 30.3. 1 (HANSEN 1947), Fed ved Præstø. 27.4. 3-4 fugle, 15.5.3 fugle, 1.6. 2 fugle (HANSEN 1947).

1951:

Randbøl Hede. 13.5. 1 i plantage på heden (BLUME 1959).

1954:

Rønne. 2.4. 1 (står på Rønne Museum) (meddelt af J. C.).

1957:

Vejrs Plantage. 23.3. 1 han (BLUME 1959).

1958:

Hyllekrog Fyr. 11.5. 1 han iagttaget (HANSEN 1962), Kongelunden. 6.6. 1 han (S. C.).

1960:

Frøslev Plantage. 2.7. 1 han (P. S. H. og F. I.),

Knudshoved, Fyn. 24.4. 1 han (RABØL 1966), Kongelunden. 15.5. 1 han (B. P.).

1961:

Kongelunden. Et ynglepar, 1 han 14.4. og et par 30.4. (NIELSEN 1963), 13.10. 2 ved Sydvestpynten (H. P. J.), 14.10. 2 i Kongelundens østlige del (S. C.).

1962:

Bommerlund Plantage. 17.5. 1 par og 1 han (S. C. og S. P.-KRAMSHØJ og ROSENBERG 1963), 18.5. 2 par (S. C. og S. P.-KRAMSHØJ og ROSENBERG 1963), Gråsten Dyrehave. 29.6. 1 han (B. N. og J. E.-KRAMSHØJ og ROSENBERG 1963), Sønderhav Skov (Duebjerg Plantage). 1.-6.7. 1 par (E. K. og J. Sp.-KRAMSHØJ og ROSENBERG 1963), Kongelunden. 18.11 1 han (P. A.-H., E. K. m. fl.).

1963:

Kongelunden. 19.4. 1 han (NØRGÅRD 1963); Reersø. 10.11. 1 han (C. A. B. - S. C. - E. K., m. fl.).

1964:

Blåvand. 12.4. 1 hun fanget (A. M.); Knudshoved, Fyn. 12.4. 1 hun fanget (RABØL 1966); 2.5. 1 han (RABØL 1966); Boserup Skov, Roskilde. 28.4. 1 han (F. I.); Kongelunden. 18.4. 2 fugle, den ene en hun, sås hele april og maj (HANSEN 1966); N.Ø. Amager. 13.4. 1 han (E. K.).

1965:

Fed, Præstø. 12.9. 1 (B. J.); Østermarie, Bornholm. 30.9. 1 og 4.10. 1; begge fløjet mod vinduer og indsamlet af FREDE KJØLLER (meddelt af J. S.).

1966:

Frøslev Plantage. 10.5. 4 hanner i plantagens sydlige halvdel; 11.5. 2 par og 5 hanner i plantagens nordlige del (S. C. - P. H.); 2.7. 2 hanner og en tavs fugl i plantagens nordlige del (T. A. - J. B.); Bommerlund Plantage. 7.5. 3 par og 1 han i plantagens centrale og sydlige dele; 8.5. 3 hanner i plantagens nordlige og østlige dele; 9.5. 1 par og 3 hanner i plantagens centrale og vestlige dele (S. C. - P. H.); 30.6. og 1.7. 4 hanner (T. A. - J. B.); Kelstrup Plantage. 5.5. 3 par og 2 hanner i plantagens centrale og vestlige dele; 6.5. 2 hanner i plantagens østlige dele (S. C. - P. H.); 30.6. og 3.7. 1 par med 5 unger samt 1 han (T. A. - J. B.); Årtoft Plantage. 1.5. 1 par og 2 hanner (S. C. - P. H.); Sønderhav Skov. 4.5. 1 par og 1 han (S. C. - P. H.); 30.6. 1 par med 5 unger; antageligt ikke det samme par som blev fundet i maj; Blåvand. 9.10. 1 (A. M.); 13.10. 2 fanget samt en fyrfalden hun (A. M.); Hanstholm. 26.10. 3 (P. H. M.); Hesselø. 14.-16.5. 1 han (J. R.); Grib Skov. 4.5. 1 (HERMANSEN 1967); Ganløse Orred. 11.12. 1 (B. R.); Kongelunden. 23.10. 1 han fanget (H. P. J. - J. S.).

1967:

Frøslev Plantage. 9.5. 6 hanner i plantagens sydligste del; 12.5. 1 par og 2 hanner i plantagens

nordlige del (S. C. - P. H.); Bommerlund Plantage. 12.5. 4 hanner hørt fra Oksevejen i plantagen; Kelstrup Plantage. 14.5. 1 par og 1 han (S. C. - P. H.); 2.7. 1 par med 2-3 unger (J. B. m. fl.); Årtoft Plantage. 11.5. 1 par (S. C. - P. H.); Lindet Skov. 10.5. 1 par og 1 han (S. C. - P. H.); Sønderhav Skov. 15.-18.5. 1 par, 18.5. også 1 han (S. C. - P. H.); Esbjergskoven. 8.11. 1 (G. GÅRDE og O. B. JENSEN 1970); Blåvand 11.9. 1 han; 11.10. 1 hun fanget (fanget igen 16.10.); 18.10. 1 hun fanget; 19.10. 1 hun fanget; 22.10. 1 hun fanget (V. H. L.); Langeland (Hesselbjerg). 1 fanget 4.10. (F. M. SØRENSEN 1968); Hesselø. 22.5. 1 hun fanget (J. R.); Østerskoven, Selsø. 30.3. 1 han (V. J.); Grib Skov. 2.-24.5. 1 han ved Gribso Station, 5.5. også 1 hun; 5.5.-22.6. 1 par (redefund) ved Fuglesangshus (F. B. - P. J. P. - S. E. P.); Gilbjergshoved. 13.5. 1 han fanget; Ranglehøj, Tisvilde Hegn. 13.5. 1 han; Hønshals Skov, Tusenæs. 14.-15.5. 1 han (F. B. - P. J. P. - S. E. P.); Klinteskov, Møn. 23.4. 1 han (B. P. m. fl.); 30.4. 1 han (Fo. 1967, nr. 3, p. 95); Pomlerende, Møn. 16.10. 1 (HANNOV 1968); Kongelunden. 26.4. 1 han (P. H. - B. P.); 18.10. 1 han (L. B.); 27.10. 1 han fanget (H. P. J. - J. S.).

1968:
Bevtofte Plantage. 8.5. 1 han (P. H.); Frøslev Plantage. 14.5. 2 hanner (P. H.); Ulkebøl, Als. 25.3. 1 (M. IVERSEN 1969); Nørreskoven, Als. 3.7. 3 par med unger og 4.7. 2 par med unger (R. D.); Frøstrup Plantage. 28.6. 1 par (R. D.); Blåvand. 13.4. 1 hun fanget (meddelt af J. R.); 16.5. 1 fanget (meddelt af J. R.); Århus. 2 par, hvoraf det ene med sikkerhed ynglede, samt 1 han opdaget i Marselisborg-Fløjstrupskoven 23.4. Yngleparret fik to kuld (P. T.); Kysing Fjord. 23.5. 1 (P. T.); Store Hjøllund Plantage. 23.6.-30.7. 1 par med 6-7 unger i Hjøllunds Hus Have, andet kuld fra 6.8.-13.8. (redefund); 25.6.-7.7. 1 par med 5 unger ved Hjøllunds Hus; 9.7. 1 par med 4-6 unger ved Vestermarksbakke, Store Hjøllunds Plantage, andet kuld fra 27.7.-12.8. havde 7 unger (redefund); endvidere et muligt Rødtoppet Fuglekongekuld iagttaget 4.7. ved »Mindestenen« (H. S. M.); Plantage 20 km

øst for Holstebro. 4.7. 1 han (T. S.); Skagen. 14.4. 2 (D.O.F.s Påskelejr, Fo. 1968, nr. 2, p. 63); Nordlangeland. 26.3. 1 hun fanget (E. S.); 30.3. 1 hun fanget; 10.4. 1 hun fanget; 1 set 14.4. (meddelt af J. R.); Knudshoved, Fyn. 30.3. 2 hanner (J. R.); 27.5. 1 par og 1 han. Parret opholdt sig på stedet indtil midten af juni (meddelt af J. R.); Mullerup Strand. 26.4. 1 (KJØRBOE 1968); Smidstrup Strand. 14.4. 1 (B. R.); Jægerspris Nordskov. 4.5. 1 han sås 14 dage, samt 22.6. (E. B.); Grib Skov. 15.4. 1 han ved Brændemose; 15.4. 1 han i Gribsøbakker; 17.4. til 20.5. 1 han ved Skovskolen, nv. for Nøddebo (F. B. - P. J. P. - S. E. P. - B. H.); 16.4. 2 hanner og 1 hun ved Kalvehavehus, de to hanner indtil 23.4. (F. B. m. fl. - J. B. - K. F. L.); 28.4. til 20.5. 1 han ved Otterup Hus; 8.5. 1 han ved Gåse Hus, Sibberup Vang (F. B. - P. J. P. - S. E. P. - B. H.); Multebjerg. 16.4. 1 han (B. R.); Hønshals Skov. 18.5. 1 han ved Tusenæs og 1 han ved hejrekoloni i Hønshals Skov (F. B. m. fl.); Gilbjergshoved. 30.3. 1 han fanget; 11.4. 1 han (F. B. m. fl.); Korshage. 30.3. 1-2 hanner (J. A.); Utterslev Mose. 26.3. 1 han fanget (P. A.-H.); Kongelunden. 29.3. 1 han (S. C.); 6.4. 1 han (J. R. - J. P.); 7.4. 4 (deraf 1 han og 1 hun) i skovens østlige del og 1 han i den vestlige del (B. B. P.) og ved obs. i vestlige del (S. K. R. - J. P. - S. C.); 10.-13.4. 1 han i skovens sydøstlige del (S. C. - P. H. - B. B. P.); 10.4. 1 han i skovens nordøstlige del (S. C.); 13.4. 1 ny han i del sydøst (P. H. - B. B. P.); Møn. 31.3. 1 ved Ulfskale; 10.4. 1 ved Klinteskov; 11.4. 2 ved Klinteskov; 13.4. 1 ved Klinteskov; 20.4. 1 han ved Mandemærke (P. S. H. - Fuglene ved Klinteskov var forskellige individer); Stevns. 12.4. 1 han ved Gjorslev Bøgeskov. (N. H. C. - F. L.); Bøtø Plantage, Falster. 9.8. 1 adult og 1 juv. sammen, ungen uden farvet isse, hvilket må tages som bevis for yngel, da fuglen næppe har været ret gammel (N. H. C.); Midtfalster. 1 set 22.8. (P. MILTON HANSEN 1968); Saltholm. 1 fanget 8.5. (Sv. C.); Bornholm. 20.3. 1 han ved Sjælsmyr (J. C.); Christiansø. 24.4. 2 (han og hun) fanget, den ene genfanget følgende dag (S. J.); 13.5. 1 hun (J. R.); 20.5. 1 (E. J. - meddelt af J. R.).

RØDTOPPET FUGLEKONGES FOREKOMST I 1967 OG 1968

Forekomsten af Rødtoppet Fuglekonge i 1967 og 1968, var så markant, at det har givet anledning til nogen spekulation. Arten har i disse to år optrådt så hyppigt, at der næppe kan være tvivl om, at den for alvor er begyndt at invadere mod nord og således begyndt at udvide sit yngleområde. Det er sandsynligt, at bestemte forhold har

medvirket til de mange observationer, f.eks. de tidligere nævnte muligheder, som stigningen i antallet af ornithologer samt en mere intensiv småfuglefangst. Rødtoppet Fuglekonges ekspansion mod nord har givetvis været begunstiget af et par forhold i 1967 og 1968. De to stærkt træfældende storme i 1967, i februar og

oktober, hvor en kraftig reduktion af yngleområder i Sønderjylland og Slesvig-Holsten i nordtyskland fandt sted, har antageligt medvirket til en spredning af arten, både i 1967 og i 1968. Foråret 1968 begunstiges af en usædvanlig varm vejrperiode i slutningen af marts og igen i slutningen af april, hvilket sikkert også har medvirket til en del ekstra observationer.

De to storme, der blæste over syddanmark og nordtyskland i 1967, ødelagde enorme mængder af nåle- og løvskov, i Danmark hovedsagelig i Sønderjylland, Lolland-Falster og sydfyn, i nordtyskland i et område, der i syd gik fra Ejderen i vest, over Rensburg og Kielerkanalen til Kieler Fjord i øst (J. JØRGENSEN, in litt.). Mens de stormhærgede områder i Danmark synes at have haft lidt forskellig geografisk udbredelse, idet oktoberstormen også forårsagede ødelæggelser i østdanmark og Skåne, synes ødelæggelserne fra begge storme i nordtyskland, at ligge inden for det samme område. I det stormhærgede område, var det ganske særligt graner på 15-20 meters højde, i en alder af ca. 50 år og derover, som væltede. I Sønderjylland har forfatterne anslået, at ca. 50 % af denne type nåleskov lå væltet i maj 1967. Stormfaldet i nordtyskland svarer ganske til det i de Sønderjydske plantager (J. JØRGENSEN, in litt.). Oktoberstormen har utvivlsomt væltet yderligere nåleskov.

I hele det stormhærgede område kunne Rødtoppet Fuglekonge betegnes som en ikke sjælden ynglefugl. Dette gælder især for nordtyskland, hvor BECKMANN (1964) angiver den som forekommende på en lang række lokaliteter. Det er tænkeligt, at en del af denne bestand har søgt til andre lokaliteter, hvor højden af nåleskov tilfredsstiller dens krav til ynglebiotopen, ikke mindst i 1968, hvor den samlede mængde af væltet nåleskov var størst.

I 1967 iagttog vi i Sønderjylland et tilfælde (9.5.), hvor arten forekom i 4-5 eksemplarer på en lokalitet, hvor vi trods ihærdig søgen ikke havde truffet den i

1961-62 og 1966. I 1968 iagttoges ligeledes et tilfælde, hvor to fugle blev truffet på samme lokalitet. Det var en biotop, der efter danske forhold var uacceptabel som ynglelokalitet. Tilsyneladende drejede det sig om fouragerende eller magesøgende fugle, der strejfede omkring. Disse iagttagelser kan meget vel være et eksempel på den spredning og omstrejfning, arten kan have foretaget sig i Syddanmark.

Allerede i 1967 optrådte Rødtoppet Fuglekonge så talrigt og så langt mod nord, at disse forekomster næppe alle kan tilskrives følgerne af stormfaldet i februar 1967. Ved Blåvand optrådte Rødtoppet Fuglekonge i 1967 forholdsvis mere almindeligt i forhold til Almindelig Fuglekonge (*Regulus regulus*), end i 1966. Dette år fangedes 741 Fuglekonger og 2 Rødtoppede Fuglekonger (+ 2 set). I 1967 fangedes 285 Fuglekonger og 4 Rødtoppede Fuglekonger (+ 1 set) (J. RABØL, in litt.). Rødtoppet Fuglekonge blev truffet første gang i Norge i 1967 (MICHAELSEN, 1968), ynglede måske ved Falsterbo (KRAMSHØJ in litt.) og yngel konstateredes i Grib Skov med 1-2 par. Disse iagttagelser antyder, at der virkelig har været flere fugle mod nord, end tidligere.

Observationerne fra 1967 fordeler sig for en dels vedkommende, først og fremmest i landets østlige dele. Dette forhold viser, at de østlige observationer kun i begrænset grad kan stamme fra den population, der har levet i det stormhærgede område i Sønderjylland og nordtyskland. Samme skæve fordeling af Rødtoppet Fuglekonge forekomster, i forhold til det stormhærgede område, ses i 1968. Dette år har der også været iagttaget flere Rødtoppede Fuglekonger i Sverige end tidligere, og den er endog truffet så langt mod nord som ved Linköping (KIM FROST LARSEN in litt.). Syd for østdanmark og sydsverige, nærmere betegnet det østlige Holsten og vestlige Mecklenburg, hvorfra de østdanske og svenske fugle i overvejende grad rekrutteres, er der ikke faldet nåle-

skov i 1967 (J. JØRGENSEN og J. BRUUN, in. litt.). Dette indikerer, at baggrunden for forekomster i det østlige af Danmark og sydsverige ikke skal søges i stormfaldets følger. Derimod kunne de hyppige ynglefund af Rødtoppet Fuglekonge i 1968, udmærket have været et resultat af stormfaldet i de sønderjydske og nordtyske yngleområder. I 1968 var den samlede mængde nåletræ der var væltet større, eller med andre ord, den foretrukne ynglelokalitet var blevet meget kraftigt reduceret. Observationerne fra Jylland og nærliggende øer, udgjorde i 1968 en forholdsvis større procent af samtlige observationer dette år, end tidligere. Ovenstående kan godt tydes derhen, at de mange fugle fra det stormhærgede område, i nogen grad har søgt mod egnede lokaliteter længere mod nord.

Den sidste uge af marts og de sidste ti dage af april, var for årstiden usædvanlig varm, hvilket utvivlsomt medvirkede til, at en bølge af fugle nåede landet. Ydermere var det varme martsvejr sikkert skyld i, at de første mange iagttagelser faldt 14 dage til tre uger tidligere end normalt i Danmark.

Ser man videre på iagttagelsernes fordeling gennem foråret 1968, iagttager man, at der også er en del observationer i den

mellemliggende periode af april, nærmere betegnet den første halvdel af måneden. I dagene 6.-7. april var der således 6 Rødtoppede Fuglekonger i Kongelunden, og i påskens første dage 3 forskellige fugle. På Møn iagttoges 4 fugle i påsken, og arten blev også truffet på Stevns, Langeland, Gilbjergshoved samt flere andre steder i første og midterste del af april. Når der på trods af køligt vejr, især i de 10-14 første dage af april, alligevel har foregået et betydeligt træk af Rødtoppet Fuglekonge gennem østdanmark, kan det ikke kun skyldes varmeperioden i slutningen af marts.

Endelig kan det nævnes at observationerne foråret 1968 har strakt sig over en betydelig længere periode end noget tidligere år. Oftest ligger iagttagelserne med få undtagelser nær på under en måneds tid, mens de i 1968 strakte sig fra 20. marts til ultimo maj. I tidligere år har iagttagelser fra maj været meget fåtallige, når der ses bort fra de første dage.

Alle disse forhold syntes at vise, at iagttagelserne fra foråret 1968, alle forhold taget i betragtning, først og fremmest skyldes en kraftig ekspansion af Rødtoppet Fuglekonge mod nord.

FORDELING AF RØDTOPPET FUGLEKONGE I DANMARK

Det fremgår af fordelingen på fig. 2 og 3, at langt de fleste observationer stammer fra det østlige Danmark. Dette kan i nogen grad godt hænge sammen med den store tæthed af ornithologer i denne del af landet, især i hovedstadsområdet. Der er imidlertid også mange fund fra Blåvand, hvilket i overvejende grad må skyldes den intensive fangst af småfugle, der tog sin begyndelse i 1963. Fra Sverige er vi kendt med 17 iagttagelser, deraf 13 i Skåne, Østergötland, Blekinge, Øland og Dalsland med hver en iagttagelse. Observationerne er fundet i de sidste 8 årgange af »Vår Vågelvärld« og de 2 sidste årgange af

»Meddelanden från Skånes Ornithologiska Förening«. Desuden er 5 iagttagelser fra 1968 meddelt af J. BRUUN og K. F. LARSEN (in. litt.).

Det fremgår af fig. 2 og 3, at de sjællandske observationer ligger langt mere koncentreret og tættere op ad hinanden end i det øvrige Danmark. Konklusionen må blive den, at tyngdepunktet af observationerne ligger på Sjælland og de omkringliggende øer, med aftagende hyppighed øst og vest herfor.

Syd for Danmark i Slesvig-Holsten ligner fordelingen af Rødtoppet Fuglekonge den i Danmark. Iagttagelserne fra nord-

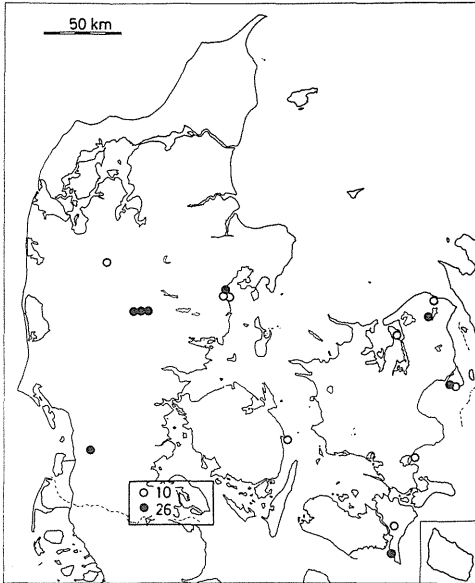

Fig. 2. Forekomster i yngletiden indtil 1968. Åben cirkel angiver forekomster i juli-august, samt de tilfælde hvor en fugl har optrådt på en lokalitet fra marts-maj til ind i sommermånederne. Udfyldt cirkel angiver yngleforekomst.

Fig. 2. Records in the breeding season up to 1968. Open circle indicates records in July-August, and also cases when a bird has been recorded in an area from March-May to the summermonths. Black dot indicates breeding records.

tyskland stammer fra J. JØRGENSEN (in. litt.), og dækker de sidste 20 år. De nordtyske observationer fordeler sig på følgende måde: Fra årene 1956-1959 blev den truffet årligt på Fehmarn, både forår og efterår. Den er desuden meldt fra foråret 1960, 1 og 1963, 4 og fra efteråret 1960, 2. Den er endvidere iagttaget ved Pagensand nær Hamburg (1 fra april), Teichhof i Ejderens udmundning (1 i november), øen Trishen (1 om efteråret), Sild (1 om efteråret), Kiel (1 om foråret), Leuchtturm (3 om efteråret), Hühholz nord for Slien (1 om foråret), Tønning (1 om efteråret), og Risdörfer Kr. Plön i østholsten (1 om foråret). På Helgoland er den ringmærket i følgende antal de sidste 10 år: marts 2, april 1, september 8, oktober 16, november 2.

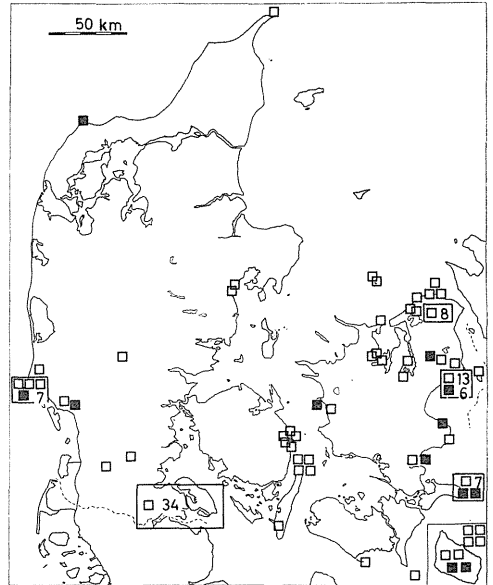

Fig. 3. Forekomster i træktiden indtil maj 1968. Åben kvadrat angiver forekomster i marts-maj. Udfyldt kvadrat angiver forekomster i september-december.

Fig. 3. Records in migration seasons up to May 1968. Open square indicates records in March-May, black squares records in September-December.

Det fremgår tydeligt af dette materiale, at forårsiaagttagelserne i overvejende grad ligger ved den tyske Østersøkyst, mens efterårsiaagttagelserne for det meste ligger ud til Nordsøen. Det fremgår, at Rødtoppet Fuglekonge forekommer hyppigere på Fehmarn end på nogen anden nordtysk Østersølokalitet (vi har ingen oplysninger fra Rügen i Østtyskland).

Det har været nævnt, at der ligefrem går en udvandringsvej fra nordtyskland over Fehmarn til Skandinavien. Fig. 2 og 3 viser, at en del af observationerne ligger ved kysterne til Øresund og Østersøen, og de nordtyske iagttagelser fra Østersøkysten falder således godt i tråd med de østdanske, hvilket virkelig tyder på, at der foregår en vis udflyvning fra Fehmarn.

Det har i denne forbindelse været nævnt, at der også foregår træk af denne art over Rügen mod nordøst. Observationerne fra Bornholm, Christiansø og fra Kristiansstad i Skåne, Utklippan i Blekinge og fra Øland kunne være resultat af forlænget træk denne vej. Som en tredje mulighed kan nævnes træk over nordslesvig og Sønderjylland. Iagttagelser fra nordlangeland, Als, Nyborg og måske Hesselø samt fra Slesvig tyder på dette.

Måske er situationen den, at der foregår udflyvning af Rødtoppet Fuglekonge over hele Østersøkysten, fra Slesvig-Holsten i vest til og med den polske Østersøkyst i øst. Når der ses flere fugle på Fehmarn end ved de nærliggende kyster, skyldes det måske stedets fremskudte geografiske position og stedets hyppige ornithologiske besøg. Når arten samtidig er så relativ fåtallig i vestdanmark, kan det skyldes det forhold, at bestanden ud til Nordsøen er lille, mens den antageligt er tættere længere inde i Holsten og Mecklenburg. Selv om dette forhold ikke er tilstrækkeligt belyst, er det en kendsgerning, at Rødtoppet Fuglekonge som ynglefugl i de områder, der ligger ud til Nordsøen, er sporadisk; efter Voous (1960) mangler den helt i dette område, men det er også først efter 1960, at arten for alvor igen er begyndt at udvide sit yngleområde mod nord. Denne forskel i bestandstæthed og udbredelsen i

nordtyskland, er måske forklaringen på, hvorfor arten fortrinsvis findes i østdanmark, med aftagende hyppighed øst og vest herfor. Dette forhold kan også forklares på følgende måde. De fugle, der flyver ud over Østersøen sydøst og øst for Danmark, skal krydse store afstande over vand, hvorimod fugle, der flyver ud over det vestligste af Østersøen (f. eks. Fehmarn), lettere kan nå land velbehødent, ved at flyve denne mindre anstrengende rute. Det er overvejende sandsynligt, at en så lille fugl, specielt om foråret, hvor trækket går hurtigere og derfor er mere anstrengende, har større risiko for at gå til grunde, ved at krydse betydelige vandområder. Dette må i særlig grad gælde fugle, som eventuelt krydser Østersøen ved Polen.

Som ynglefugl vil Rødtoppet Fuglekonge måske i Danmark først og fremmest udvide sit yngleområde i sydøstjylland, Als samt dele af Fyn og den midtjydske østkyst. Dette skal ses på baggrund af det faktum, at Holsten og det østlige Slesvig og Sønderjylland, i længere eller kortere tid har været en del af artens udbredelsesområde. Her ligger Østersøen ikke som et spærrende bælte og hæmmer fuglens videre udbredelse; den kan her uden større risiko udvide sit udbredelsesområde mod nord og nordøst, uden at forcere større vandområder.

BEMÆRKNINGER OM STEMME OG UDSEENDE HOS RØDTOPPET FUGLEKONGE

Rødtoppet Fuglekonge er en af de vanskeligste småfuglearter at finde, dersom den er tavs. Når undtages sangen har dens stemmer nogen lighed med Alm. Fuglekonge's, og det kræver øvelse at adskille de to arter fra hinanden på disse. Arten overhøres utvivlsomt (måske i mindre grad i de senere år end tidligere) både under forårs- og efterårstræk, som på yngleplads. Om foråret er det antageligt ganske særligt hunnen, der unddrager sig op-

mærksomheden. Vi vil her gøre rede for de stemmer, der har praktisk betydning ved adskillelsen fra Alm. Fuglekonge. Hannens sang er den stemmeytring, der identificeres oftest. Praktisk talt næsten alle Rødtoppet Fuglekonger, der er opdaget på stemmen, har været syngende hanner. Dens sang er helt forskellig fra Alm. Fuglekonges. Dennes sang består som bekendt af 5-8 dobbeltonede kvidrende triller, der slutter med en afvigende nedadgående tril-

le. Sangen hos Rødtoppet Fuglekonge består af 15-20 enslydende lyse sitrende toner, som har en stærk metallisk klang. Disse toner foredrages i samme toneleje, og sangen accelererer kraftigt mod slutningen. De enkelte toner er tydeligt adskilte i sangens begyndelse, mens den mod slutningen under accelerationen har sammenkædede toner. Ofte høres et knæk på tonerækken, hvor hastigheden tiltager. Sangen kan have en afsluttende dybere trille, i lighed med den hos Alm. Fuglekonge. Sangens klang og styrke varierer lidt, hvilket kan skyldes påvirkning af ydre faktorer. Når man ankommer til en Rødtoppet Fuglekonges territorium, skifter hannens sang ofte karakter, idet klangen bliver hårdere og mere skarp, hvorpå sangen kan glide over i advarselsstemmen. Samtidig bliver sangen under sådanne forstyrrelser ofte afkortet til en halv snes toner. Varselsstemmen består af en række enslydende kraftige rene toner, som er tydeligt adskilt fra hinanden. Stemmen accelererer ikke mod slutningen. Den kan gengives som »di-di-di-di-di«, temaets længde og hastighed har vi konstateret varierer meget, kan f. eks. høres varsle vedvarende i flere minutter. Til andre tider varslers den med 5-6 toner, men som oftest høres en halv snes toner. Alm. Fuglekonges varselstemme minder om den her beskrevne for Rødtoppet Fuglekonge, men er gennemgående kortere, ikke nær så gennemtrængende og de enkelte toner er mindre adskilte. Kaldestemmen hos Rødtoppet Fuglekonge lyder oftest nærmest som et kort stykke ikke accelererende sang bestående af 5-6 toner, sammenhængende og læspende lydende på e- eller æ-vokal, ligeledes høres fra både hannen og hunnen et sangtema, som er svagere og mere læspende end den normale sang (men accelererende). Sammenlignet hermed er Alm. Fuglekonges kaldestemme mindre læspende, tonerne kendeligt mere adskilte ligesom de er skarpere og mindre sitrende. Endelig er stemmen mere i-agtig. Især hunnen af Rødtoppet Fuglekonge opdages på

kaldestemmen, når den f. eks. svarer en syngende han. Der findes flere andre stemmeytringer, men disse har vi ikke kunnet konstatere nogle afgørende forskelle på, f. eks. kan 4-5 svagt sitrende og let adskilte toner høres fra begge arter, ligesom den ofte hørte subsang hos Alm. Fuglekonge (varierende, kvidrende) også i et tilfælde er hørt hos Rødtoppet Fuglekonge.

De udføjne unger bruger en stemme, når de tigger, som ligger nær advarselsstemmen hos de voksne, gennemgående dog mere vedvarende. Endvidere kan høres en Grå Fluesnapper-lignende (*Muscicapa striata*) stemme fra ungerne (JENS BRUUN in. litt.).

Der skal ikke udpensles detaljer om forskellen i de to arters udseende, eftersom identificationen af Rødtoppet Fuglekonge er let, når dens karakteristiske hovedtegninger ses. Det bør dog nævnes, at den gennemgående er kraftigere og klarere farvet grøn på oversiden og tilsvarende lysere hvid på undersiden end Alm. Fuglekonge. Det er derimod på sin plads her at udrede forskellene mellem han og hun af Rødtoppet Fuglekonge. Det mest anvendte skelnemærke er hannens kraftigt farvede orange-gulgrønne skulderplet. Pletten kan være så stærkt farvet, at enhver tvivl om fuglens køn er udelukket, men som oftes er en bestemmelse kun mulig med tilstrækkelig sikkerhed ved iagttagelse af et par, hvor begge magerne ses sammen. Det må således erindres at også hunnen tit kan have denne skulderplet, oftest blot noget mindre kraftigt farvet, ligesom hannens skulderplet kan variere så meget i farvestyrke og størrelse, at det i visse tilfælde har været endog meget vanskeligt for forfatterne at skelne mellem han og hun på denne karakter alene. Gennemgående synes hunnen koldere og mørkere farvet på oversiden end hannen. Variationsrammerne af farven på hannens isse er ret stor (ligesom farven bedre erkendes, når issefjerene er rejst). Vi har således iagttaget syngende hanner med både

overvejende gul isse, eller som oftest med orangerød isse (eller overvejende orangerød). Ligeledes har vi konstateret en hun med svag orange tone på den bageste del af issen; sædvanligvis er den dog gul. Ud fra

ovenstående må det antages, at adskillelsen af han og hun er vanskeligere end almindeligt antaget. Måske er det kun muligt at identificere en fugl som en han, hvis den viser tydelig orangerød isse.

SUMMARY IN ENGLISH

The Firecrest (Regulus ignicapilus) in Denmark.

In recent years the Firecrest (*Regulus ignicapilus*) has expended its range northwards like in England, where it has appeared in considerable numbers in spring from the year 1961 onwards. The first English breeding records are from 1962 and 1965, and now the species is considered a regular British breeder. These signs of expansion also manifested themselves in Denmark about the same time. Thus the species was recorded as a breeder for the first time in Denmark in 1961. In addition to this record the Firecrest has occurred in the last few years in such numbers that there are good reason to suppose that the species again is extending its breeding area to the north. The last known advance took place about 1900–1930, when the species began to breed in Holland and Schleswig-Holstein.

In the official Danish bird list (SALOMONSEN 1963) the Firecrest is listed as an accidental migratory and summer visitor, and the breeding record in 1961 is stated to be accidental. There are earlier breeding records from South Jutland from the end of the 1920'ies, but these have been rejected as being erroneous (LØPPENTHIN 1967). This uncertainty as to the status in South Jutland has persisted until the present day. Encouraged by the few observations from South Jutland in the last few years which strongly indicate breeding, the present authors investigated the coniferous areas in South Jutland and found the species in several localities. In 1966 11 pairs and 24 apparently single males were recorded, and in 1967 5 pairs and 15 single males were observed.

In 1967, and notably in 1968, a considerably greater number of Firecrest than usual was observed in Denmark, and several nests were found outside South Jutland, thus in 1967 1-2 pairs, and in 1968 at least 11–12 pairs. In the spring of 1968 the species was observed 51 times in all.

From the now available data it appears that the Firecrest is a regular breeder, aestivating in South Jutland, and that it may probably be found as a breeder in any part of the country.

The Firecrest is a relatively common migrant in eastern and southern Denmark, a little less common in the western parts. It can be seen from the end of March till the end of May, the

greatest number of birds appearing in April. In the autumn it occurs in smaller numbers, most often in West Denmark, where it is generally observed during the intensive banding of passerine birds (Blåvand Bird Station). The observations are made from the beginning of September till the middle of November, the greatest number occurring in October.

Observations of migrants from Denmark tend to show that the greatest number of birds appear in southern Denmark. The observations are distributed as follows: Jutland 24 records, Funen 11, Zealand 65, and Bornholm/Christiansø 8. From Sweden 17 observations are known, 13 from Scania. In Schleswig-Holstein the observations are distributed in such a way that most spring records derive from the North German, Baltic coast, notably from Fehmarn, while the main part of the autumn records are from the North German North sea coast. On Helgoland the following numbers were ringed during the last ten years: March 2, April 1, September 8, October 16, November 2. The population is supposed to be very small in Western Schleswig-Holstein towards the North Sea, while the species is probably more commonly breeding further to the east inland. A study of the distribution of the Danish and North German records shows that there is a considerable migration of Firecrest across Fehmarn to eastern Denmark (Zealand, Lolland, Falster, and Møn) with declining frequency east and west of this area in spring. Ringing results from Helgoland actually tend to show that there are fewer birds towards the North sea coast, and this is also supported by the fact that in West Denmark spring visitors are few in numbers. It is probable that there is a regular seawards departure of this species along the entire Baltic coast from Schleswig-Holstein in west to the Baltic coast of Poland in east. The birds departing seawards southeast and east of Denmark have to fly a great distance over water, while Firecrests migrating over the western Baltic area (e.g. Fehmarn) have a much easier route to Denmark. Nevertheless, we may expect that the extension of the Firecrest's breeding area in Denmark, will take place primarily in

Southeast Jutland, Als, and parts of Funen, and the east coast of the middle part of Jutland. The reason for this assumption is that Holstein and eastern Schleswig – and now also South Jutland, through a shorter or longer period of time, have

formed part of the fixed area of distribution of the species. Here the Baltic does not lie as a zone obstructing the bird's extensive distribution towards the north.

LITTERATUR

- ADAMS, M. C., 1960: Firecrest breeding in Hampshire. – *British Birds*, 59: 240-246.
- BECKMANN, K. O., 1964: Die Vogelwelt Schleswig-Holsteins. – Neumünster.
- BLUME, C. A., 1943: Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) i Hornebysand Plantage og (som ynglefugl?) i Hornbæk Plantage. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 37: 243-245.
- BLUME, C. A., 1959: Iagttagelser af sjældne danske fugle. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 53: 26.
- BLUME, C. A., 1963: Meddelelse nr. 13 fra Dansk Fugleforskning. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 57: 120-128.
- EDBERG, R., 1961: Två för Sverige nya fågelarter vid Ottenby 1959. – *Vår Fågelvärld*, 20: 111-114.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM, URS N., 1962: Die Brutvögel der Schweiz. – Arau.
- GÅRDE, G. & JENSEN, O. BALSLEV, 1970: Fugle på Esbjerg egnen 1965-68. – *Feltornithologen* 12: 52-53.
- HANNOV, N., 1968: Fra Felten. – *Feltornithologen* 10: 182.
- HANSEN, E., 1947: Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) på Amager og ved Præstø. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 41: 291-292.
- HANSEN, L., 1962: Fugle på Lolland-Falster. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 54: 128.
- HANSEN, P., 1966: Kongelunden. – *Feltornithologen* 8: 58-61.
- HANSEN, P., 1966: Fra Felten. – *Feltornithologen* 8: 79.
- HANSEN, P. MILTON, 1968: Siden sidst. – *Feltornithologen* 10: 169.
- HERMANSEN, P., 1967: Fra Felten. – *Feltornithologen* 9: 75.
- IVERSEN, M., 1969: Siden sidst. – *Feltornithologen* 11: 37.
- KJØRBOE, T., 1968: Fra Felten. – *Feltornithologen* 10: 78.
- KRAMSHØJ, E. & ROSENBERG, N., 1963: Træk af fuglelivet i grænseegnene sommeren 1962. – *Feltornithologen* 5: 144-147.
- LØPPENTHIN, B., 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense.
- LÖFVENDAHL, R., 1967: Ornithologiska observationer i mellerste Dalsland åren 1963-65. – *Vår Fågelvärld* 26: 273-275.
- MICHAELSEN, J., 1968: Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) i Norge. – *Sterna* 8: 69-70.
- NIELSEN, Sv. W., 1963: Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) ynglende i Kongelunden 1961. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 57: 233.
- NØRGÅRD, K., 1963: Fra Felten. – *Feltornithologen* 5: 117, 158.
- PALM, B., 1943: Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*) i Store Hareskov. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 37: 245.
- PARSLOW, J. L. F., 1967: Changes and status among breeding birds in Britain and Ireland. – *British Birds* 60, part 6.
- RABØL, J., 1960: Iagttagelser ved Knudshoved, Fyn. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 54: 153.
- RABØL, J., 1966: Sjældnere fugle ved Nyborg. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 60: 77-84.
- RONNHEDEN, S., 1968: Fågelrapport från Blekinge 1964-1967. – *Vår Fågelvärld* 27: 69-70.
- ROOS, G., 1965: Notiser från Falsterbo fågelstation sommaren och hösten 1962. – *Vår Fågelvärld* 24: 257-271.
- ROOS, G., 1967: Falsterbo-nytt: juli-december 1966. – *Med. från Skånes Ornith. Foren.* 6: 4-6.
- ROOS, G., 1967: Falsterbo-nytt: januari-juli 1967. – *Med. från Skånes Ornith. Foren.* 6: 53-55.
- ROOS, G., 1967: Falsterbo-nytt: augusti-september 1967. – *Med. från Skånes Ornith. Foren.* 6: 72.
- ROOS, G., 1968: Falsterbo-nytt: januari-juli 1968. – *Med. från Skånes Ornith. Foren.* 7: 54.
- SALOMONSEN, F., 1963: Oversigt over Danmarks Fugle. – København.
- SALOMONSEN, F., 1963: Systematisk Oversigt over Nordens Fugle. – København.
- SØRENSEN, F. M., 1968: Fra Felten. – *Feltornithologen* 10: 182.
- VOOUS, K. H., 1960: Atlas of European Birds. – London.

Manuskriptet modtaget 19. febr. 1969.

Forfatterens adresse: P. H.: Rosengade 13⁴, 1309 Købh. K.
S. C.: Tobrukvej 17, 2770 Kastrup.